

Any acadèmic	2017-18
Assignatura	10897 - Intervenció en el Maltractament Familiar
Grup	Grup 1, 2S
Guia docent	B
Idioma	Català

Identificació de l'assignatura

Nom	10897 - Intervenció en el Maltractament Familiar
Crèdits	0,88 de presencials (22 hores) 3,12 de no presencials (78 hores) 4 de totals (100 hores).
Grup	Grup 1, 2S (Campus Extens)
Període d'impartició	Segon semestre
Idioma d'impartició	Castellà

Professors

Professor/a	Horari d'atenció als alumnes					
	Hora d'inici	Hora de fi	Dia	Data d'inici	Data de fi	Despatx
María del Carmen Touza Garma carmen.touza@uib.es	12:30	14:30	Dijous	01/09/2017	31/07/2018	Despatx A-102

Contextualització

L'assignatura "Intervenció en el Maltractament Familiar" és una assignatura obligatòria del mòdul "Intervenció amb menors i famílies" que s'imparteix durant el segon semestre de la Titulació.

Des d'aquesta assignatura es pretén que els estudiants millorin les competències que els permetin una bona pràctica professional i investigadora a l'àmbit de la intervenció socioeducativa davant els maltractaments a menors i la violència de gènere.

Requisits

No s'exigeixen requisits essencials per cursar aquesta assignatura.

Recomanables

Es recomana que l'estudiant tingui una capacitat de comprensió lectora que li permeti comprendre textos científics en anglès.

Competències

L'assignatura contribuirà a l'assoliment de les següents competències:

Específiques

- * E.2.1. Ser capaç d'analitzar i identificar riscos, necessitats i demandes dels destinataris tant individuals com familiars en els diferents contextes d'aplicació, des de la perspectiva del treball en xarxa..

Any acadèmic	2017-18
Assignatura	10897 - Intervenció en el Maltractament Familiar
Grup	Grup 1, 2S
Guia docent	B
Idioma	Català

- * E.2.4. Ser capaç de promoure canvis efectius, a través dels mètodes propis i específics de la intervenció socioeducativa, en els individus i famílies, en els diferents contextes: educatiu, serveis socials, organitzacions i àmbit comunitari i amb atenció especial als quals promouen els drets fonamentals i d'igualtat entre homes i dones, amb els principis d'igualtat d'oportunitats i accessibilitat universal de les persones amb discapacitat i amb els valors propis d'una cultura de la pau i de valors democràtics..

Genèriques

- * G-5. Haver desenvolupat aquelles habilitats d'aprenentatge necessàries per continuar la seva formació amb un alt grau d'autonomia, especialment per a millorar la seva capacitat professional o per incorporar-se a estudis de doctorat que els proporcionin una formació avançada dirigida a l'especialització acadèmica o investigadora en aquest camp d'estudi i intervenció..

Bàsiques

- * Podeu consultar les competències bàsiques que l'estudiant ha d'haver assolit en acabar el màster a l'adreça següent: http://estudis.uib.cat/master/comp_basiques/

Continguts

Els continguts d'aquesta assignatura s'organitzen en blocs temàtics que avancen des de continguts més generals que fonamenten les intervencions fins arribar a l'anàlisi de programes.

Continguts temàtics

BLOC 1. Conceptualització.

Tema 1.- Elements comuns entre els maltractaments a menors i la violència de gènere. Anàlisi de les conseqüències produïdes

BLOC 2. Fonaments de les intervencions. Models i principis.

Tema 2.-Elements que fonamenten les intervencions.

Tema 3.- Models explicatius sobre les conseqüències en els menors. Implicacions per a la intervenció.

Tema 4.- Models explicatius sobre el canvi en la conducta parental. Implicacions per a la intervenció.

BLOC 3. Intervenció.

Tema 5- Programes d'intervenció.

Metodologia docent

Les activitats presencials consistiran en exposicions de part dels continguts de l'assignatura realitzades per la professora i en el debat i anàlisi d'altra part dels continguts a través de quatre seminaris.

Les activitats no presencials consistiran en el treball autònom i en grup dels estudiants per a l'anàlisi i comprensió dels continguts exposats per la professora, de les lectures en les quals es basaran els seminaris i per a la preparació dels treballs que es presentaran als seminaris.

Al principi del curs i a través de Campus Extens, s'informarà els estudiants de les lectures i de les característiques del treball en grup que realitzaran.

Any acadèmic	2017-18
Assignatura	10897 - Intervenció en el Maltractament Familiar
Grup	Grup 1, 2S
Guia docent	B
Idioma	Català

Volum de treball

En aquest apartat de la guia docent es plasma el nombre d'hores aproximades que l'alumne haurà de dedicar a cadascuna de les activitats de l'assignatura.

Activitats de treball presencial

Modalitat	Nom	Tip. agr.	Descripció	Hores
Classes teòriques	Exposició de continguts	Grup gran (G)	La professora presentarà als estudiants per mitjà de la lliçó magistral part dels continguts de l'assignatura.	12
Seminaris i tallers	Seminaris	Grup mitjà (M)	Els alumnes, supervisats per la professora, discutiran sobre part dels continguts de l'assignatura que hauran analitzat en les corresponents lectures indicades a principis de curs.	8
Avaluació	Examen	Grup gran (G)	Per avaluar les competències relacionades amb l'assignatura, es realitzarà un examen de respostes breus.	2

A començament del semestre hi haurà a disposició dels estudiants el cronograma de l'assignatura a través de la plataforma UIBdigital. Aquest cronograma inclourà almenys les dates en què es faran les proves d'avaluació contínua i les dates de lliurament dels treballs. A més, el professor o la professora informará els estudiants si el pla de treball de l'assignatura es durà a terme a través del cronograma o per una altra via, inclosa la plataforma Campus Extens.

Activitats de treball no presencial

Modalitat	Nom	Descripció	Hores
Estudi i treball autònom individual	Preparació i estudi dels temes	L'estudiant haurà de fer una assimilació comprensiva dels continguts de l'assignatura.	30
Estudi i treball autònom en grup	Elaboració de les conclusions dels seminaris	Els estudiants hauran de preparar les conclusions que presentaran en cadascun dels seminaris a partir de la lectura i anàlisi de la bibliografia indicada. Després de cada seminari, redactaran les seves conclusions finals i les enviaran a la professora a través de Campus Extens per a la seva avaluació.	48

Riscs específics i mesures de protecció

Les activitats d'aprenentatge d'aquesta assignatura no comporten riscos específics per a la seguretat i salut dels alumnes i, per tant, no cal adoptar mesures de protecció especials.

Avaluació de l'aprenentatge dels estudiants

Any acadèmic	2017-18
Assignatura	10897 - Intervenció en el Maltractament Familiar
Grup	Grup 1, 2S
Guia docent	B
Idioma	Català

A continuació s'indiquen les tècniques i els criteris que s'empraran per avaluar l'assignatura, així com la ponderació que permetrà calcular la qualificació final de cada estudiant.

Es considerarà que un estudiant és un «no presentat» quan només hagi realitzat activitats d'avaluació previstes a la guia docent que suposin un terç o menys de l'avaluació de l'assignatura.

Si els alumnes no realitzen l'examen o no lliuren algun dels treballs sobre els seminaris en les dates previstes, podran fer-ho en una data alternativa assenyalada per la professora, únicament en els casos establerts per l'Acord Normatiu del dia 18 de març de 2016 pel qual es modifica l'Acord normatiu 10959/2014, de 18 de març, pel qual s'aprova el Reglament Acadèmic de la Universitat.

En cas que un alumne obtingui per aplicació matemàtica dels pesos dels elements d'avaluació un resultat de 5 o superior, però no superi l'assignatura perquè no ha obtingut la qualificació exigida en algun dels elements validadors, la qualificació global que obtindrà serà un 4,5.

La realització demostradorament fraudulenta d'algun dels elements d'avaluació inclosos en la guia docent comportarà, a criteri de la professora, una menysvaloració en la qualificació de l'alumne que pot suposar la qualificació de «suspens 0» a l'avaluació anual de l'assignatura.

Exposició de continguts

Modalitat	Classes teòriques
Tècnica	Altres procediments (no recuperable)
Descripció	La professora presentarà als estudiants per mitjà de la lliçó magistral part dels continguts de l'assignatura.
Criteris d'avaluació	L'assistència a cada classe teòrica suposarà un 1% de la qualificació final.

Percentatge de la qualificació final: 6%

Seminaris

Modalitat	Seminaris i tallers
Tècnica	Altres procediments (no recuperable)
Descripció	Els alumnes, supervisats per la professora, discutiran sobre part dels continguts de l'assignatura que hauran analitzat en les corresponents lectures indicades a principis de curs.
Criteris d'avaluació	L'assistència a cada seminari suposarà un 1% de la qualificació final.

Percentatge de la qualificació final: 4%

Examen

Modalitat	Avaluació
Tècnica	Proves de resposta breu (recuperable)
Descripció	Per avaluar les competències relacionades amb l'assignatura, es realitzarà un examen de respostes breus.
Criteris d'avaluació	L'avaluació contínua es complementarà amb l'avaluació final a través d'un examen de resposta breu. Els criteris d'avaluació seran el grau de coneixement de la matèria, la claredat i la precisió en l'exposició dels continguts i la qualitat dels arguments utilitzats.
	L'examen es realitzarà en la data assenyalada en el període d'avaluació complementària i serà recuperable en la data establerta en el període d'avaluació extraordinària. Per aprovar l'assignatura és necessari obtenir una qualificació igual o superior a 4.

Percentatge de la qualificació final: 50% amb qualificació mínima 4

Any acadèmic	2017-18
Assignatura	10897 - Intervenció en el Maltractament Familiar
Grup	Grup 1, 2S
Guia docent	B
Idioma	Català

Elaboració de les conclusions dels seminariss

Modalitat	Estudi i treball autònom en grup
Tècnica	Treballs i projectes (no recuperable)
Descripció	Els estudiants hauran de preparar les conclusions que presentaran en cadascun dels seminaris a partir de la lectura i anàlisi de la bibliografia indicada. Després de cada seminari, redactaran les seves conclusions finals i les enviaran a la professora a través de Campus Extens per a la seva avaluació.
Criteris d'avaluació	<p>Els criteris d'avaluació seran el grau de coneixement de la matèria, la claredat i la precisió en l'exposició dels continguts, la qualitat dels arguments utilitzats i el compliment de les normes de presentació.</p> <p>La qualificació final dels seminaris serà la mitjana aritmètica de les qualificacions obtingudes als treballs presentats en el període d'avaluació contínua després de cada seminari i cadascuna d'elles suposa un 10% de la qualificació final de l'assignatura. La no presentació d'algun dels treballs durant aquest període comporta la qualificació de 0 en aquest treball no presentat.</p> <p>Els treballs no seran recuperables en el període d'avaluació complementària ni en el període d'avaluació extraordinària.</p>

Percentatge de la qualificació final: 40%

Recursos, bibliografia i documentació complementària

A més de les referències indicades, es considerarà bibliografia bàsica aquella que s'indiqui com a tal durant el semestre.

Bibliografia bàsica

- * Chaffin, M., Funderburk, B., Bard, D., Valle, L.A., & Gurwitsch, R. (2011). A combined motivation and Parent-Child Interaction Therapy package reduces child welfare recidivism in a randomized dismantling field trial. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 79*, 84-95. doi: 10.1037/a0021227
- * Chaffin, M., Silovsky, J. F., Funderburk, B., Valle, L. A., Brexton, E. V., Balachova, T., ... Bonner, B. L. (2004). Parent-Child Interaction Therapy with physically abusive parents: Efficacy for reducing further abuse reports. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 72*, 500-510. doi: 10.1037/0022-006X.72.3.500
- * Chaffin, M., & Schmidt, S. (2006). An evidence-based perspective on interventions to stop or prevent child abuse. En J.R. Lutzker (Ed.), *Preventing violence. Research and evidence-based intervention strategies* (pp. 49-68). Washington, DC: American Psychological Association.
- * Child Sexual Abuse Task Force and Research & Practice Core, National Child Traumatic Stress Network. (2004). *How to Implement Trauma-Focused Cognitive Behavioral Therapy*. Durham, NC and Los Angeles, CA: National Center for Child Traumatic Stress.
- * Cohen, J.A., & Mannarino, A.P. (2008). Trauma-Focused Cognitive Behavioural Therapy for children and parents. *Child and Adolescent Mental Health, 13*(4), 158-162. doi: 10.1111/j.1475-3588.2008.00502.x
- * Cohen, J.A. & Mannarino, A.P. (2015). Trauma-Focused Cognitive Behavioral Therapy for traumatized children and families. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America, 24*, 557-570. doi:10.1016/j.chc.2015.02.005
- * Cohen, J.A., Mannarino, A.P., & Iyengar, S. (2011). Community treatment of Posttraumatic Stress Disorder for children exposed to intimate partner violence. A randomized controlled trial. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine, 165*, 16-21. doi:10.1001/archpediatrics.2010.247
- * De Paül, J., Arruabarrena, M.I., & Indias, S. (2015). Implantación piloto de dos programas basados en la evidencia (SafeCare e Incredible Years) en los Servicios de Protección Infantil de Gipuzkoa (España). *Psychosocial Intervention, 24*, 105-120. doi 10.1016/j.psi.2015.07.001
- * Deblinger, E., Steer, R. A., & Lippmann, J. (1999). Two-year follow-up study of cognitive behavioral therapy for sexually abused children suffering from post-traumatic stress symptoms. *Child Abuse & Neglect, 23*, 1371-1378.

Any acadèmic	2017-18
Assignatura	10897 - Intervenció en el Maltractament Familiar
Grup	Grup 1, 2S
Guia docent	B
Idioma	Català

- * Foshee, V. A., Linder, G. F., Bauman, K. E., Langwick, S. A., Arriaga, X. B., Heath, J. L., ...Bangdiwala, S. (1996). The Safe Dates Project: theoretical basis, evaluation design, and selected baseline findings. *American Journal of Preventive Medicine*, 12(5), 39-47.
- * Gottfredson, D., Cook, T.D., Gardner, F.D., Gorman-Smith, D., Howe, G.W., Sandler, I.N., Zafft, K.M. (2015). Standards of evidence for efficacy, effectiveness, and scale-up research in Prevention Science: Next Generation. *Prevention Science*, 16, 893-926. doi: 10.1007/s11121-015-0555-x.
- * Graham-Bermann, S.A., & Levendosky, A.A. (Eds.). (2011). *How intimate partner violence affects children*. Washington, DC: American Psychological Association. Graham-Bermann, S.A.
- * Graham-Bermann, S.S., Miller-Graff, L.E., Howell, K.H. & Grogan-Kaylor, A. (2015). An efficacy trial of an intervention program for children exposed to intimate partner violence. *Child Psychiatry & Human Development*, 46, 928-939. doi 10.1007/s10578-015-0532-4
- * Henggeler, S.W., Schoenwald, S.K., Borduin, C.M., Rowland, M.D., & Cunningham, P.B. (2009). *Multisystemic Therapy for antisocial behavior in children and adolescents*. New York: The Guilford Press.
- * Jouriles, E.N., McDonald, R., Rosenfield, D., Stephens, N., Corbitt-Schindler, D., & Miller, P.C. (2009). Reducing conduct problems among children exposed to intimate partner violence: A randomized clinical trial examining effects of Project Support. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 77, 705-717. doi: 10.1037/a0015994
- * Jouriles, E.N., McDonald, R., Rosenfield, D., Norwood, W.D., Spiller, L., Stephens, N., Corbitt-Schindler, D., & Ehrensaft, M. (2010). Improving parenting in families referred for child maltreatment: A randomized controlled trial examining effects of Project Support. *Journal of Family Psychology*, 24, 328-338. doi: 10.1037/a0019281
- * Jouriles, E.N., McDonald, R., Spiller, L., Swank, P-R., Stephens, N., Ware, H., & Buzy, W.M. (2001). Reducing conduct problems among children of battered women. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 69, 774-785. doi: 10.1037//0022-006X.69.5.774
- * Korbin, J.L. & Krugman, R.D. (Eds) (2014). *Handbook of child maltreatment*. Dordrecht: Springer.
- * Lynch, S., Banyard, V., De Voe, E.R., & Halabu, H. (2007). Community-based intervention for children exposed to intimate partner violence: An efficacy trial. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 75, 199-209. doi: 10.1037/0022-006X.75.2.199
- * McDonald, R., Jouriles E.N., & Minze, L.C. (2011). Interventions for young children exposed to intimate partner violence. En S.A. Graham-Berman & A.A. Levendosky, *How intimate partner violence affects children* (pp. 109-132). Washington, DC: American Psychological Association.
- * McDonald, R., Jouriles, E.N., & Skopp, N.A. (2006). Reducing conduct problems among children brought to women's shelters: Intervention effects 24 months following termination of services. *Journal of Family Psychology*, 20, 127-136. doi: 10.1037/0893-3200.20.1.127
- * Olds, D. L., Eckenrode, J., Henderson, C. R., Kitzman, H., Powers, J., Cole, R., ... Luckey, D. (1997). Long-term effects of home visitation on maternal life course and child abuse and neglect. Fifteen-year follow-up of a randomized trial. *JAMA: The Journal of the American Medical Association*, 278, 637-643.
- * Olds, D.L., Henderson, C.R., Chamberlin, R., & Tatelbaum, R. (1985). Preventing child abuse and neglect: A randomized trial of nurse home visitation. *Pediatrics*, 78, 65-78.
- * Olds, D., Kitzman, H., Cole, R., & Robinson, J. (1997). Theoretical foundations of a program of home visitation for pregnant women and parents of young children. *Journal of Community Psychology*, 25, 9-25.
- * Olds, D.L., Kitzman, H., Cole, R., Robinson, J., Sidora, K., Luckey, D.M., ... Holmberg, J. (2004). Effects of nurse home-visiting on maternal life course and child development: Age 6 follow-up results of a randomized trial. *Pediatrics*, 114, 1550-1559.
- * Olds, D.L., Robinson, J., Pettitt, L., Luckey, D.W., Holmberg, J., Ng, R.K., ... Henderson, C. R. (2004). Effects of home visits by paraprofessionals and by nurses: Age 4 follow-up results of a randomized trial. *Pediatrics*, 114, 1560-1568.
- * Pearl, E., Thieken, L., Olafson, E., Boat, B., Connelly, L., Barnes, J., & Putnam F. (2012). Effectiveness of community dissemination of Parent-Child Interaction Therapy. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 4, 204-213. doi: 10.1037/a0022948; 10.1037/a0022948
- * Poonam, T., & Hansen, D.J. (2011). Interventions for families victimized by child sexual abuse: Clinical issues and approaches for child advocacy center-based services. *Aggression and Violent Behavior*, 16, 188-199. doi: 10.1016/j.avb.2011.02.005

Any acadèmic	2017-18
Assignatura	10897 - Intervenció en el Maltractament Familiar
Grup	Grup 1, 2S
Guia docent	B
Idioma	Català

- * Prinz, R.J., Sanders, M.R., Shapiro, C.J., Whitaker, D.J., & Lutzker, J.R. (2009). Population-based prevention of child maltreatment: The U.S. Triple P system population trial. *Prevention Science, 10*, 1-12. doi: 10.1007/s11121-009-0123-3
- * Rowe, L.S., Jouriles E.N. & McDonald (2015). Reducing sexual victimization among adolescent girls: A randomized controlled pilot trial of My Voice, My Choice. *Behavior Therapy, 46*, 315-327. doi: 10.1016/j.beth.2014.11.00
- * Sanders, M. R. (2010). Adopting a public health approach to the delivery of evidence-based parenting interventions. *Canadian Psychology, 51*, 17-23. doi: 10.1037/a0018295
- * Sanders, M.R., Cann, W., & Markie-Dadds, C. (2003). The Triple P-Positive Parenting Programme: A universal population-level approach to the prevention of child abuse. *Child Abuse Review, 12*, 155-171. doi: 10.1002/car.798
- * Sargent, K.S., McDonald, R., Vu, N.L. & Jouriles, E.N. (2016). Evaluating an online program to help children exposed to domestic violence: Results of two randomized controlled trials. *Journal of Family Violence, 31*, 647-654. doi: 10.1007/s10896-016-9800-8
- * Schneider, S.J., Grilli, S.F., & Schneider J.R. (2013). Evidence-based treatments for traumatized children and adolescents. *Current Psychiatry Reports, 15*, 332. doi: 10.1007/s11920-012-0332-5.
- * Stallman, H.M., Walmsley, K.E., Bor, W., Collerson, M.E., Swenson, C.C., & McDermott, B. (2010). New directions in the treatment of child physical abuse and neglect in Australia: MST-CAN, a case study. *Advances in Mental Health, 9*, 148-161.
- * Swenson, C.C., Schaeffer, C.M., Henggeler, S. W., Faldowski, R., & Mayhew, A. A. (2010). Multisystemic Therapy for Child Abuse and Neglect: A randomized effectiveness trial. *Journal of Family Psychology, 24*, 497-507. doi: 10.1037/a0020324
- * Swenson, C.C. Schaeffer, C.M., Tuerk, E.H., Henggeler, S.W., Tuten, M, Panzarella, P., ... Guillorn, A. (2009). Adapting Multisystemic Therapy for co-occurring child maltreatment and parental substance abuse: The Building Stronger Families Project. (2009). *Emotional & Behavioral Disorders in Youth, W*, 3-8.
- * Timmer, S & Urquiza, A. (Eds.) (2014). *Evidence-based approaches for treatment of maltreated children*. Dordrecht: Springer.
- * Vu, N.L, Jouriles, E.N., McDonald, R. & Rosenfield, D. (2016). Children's exposure to intimate partner violence: A meta-analysis of longitudinal associations with child adjustment problems. *Clinical Psychology Review, 46*, 25-33. doi: 10.1016/j.cpr.2016.04.003
- * Wolfe, D. A., Crooks, C.V., & Hughes, R. (2011). La Cuarta R: un programa escolar de prevención de la violencia en las relaciones de pareja en la adolescencia. *Psychosocial Intervention, 20*, 193-200.
- * Zielinski, D. S., Eckenrode, J., & Olds, D. L. (2009). Nurse home visitation and the prevention of child maltreatment: Impact on the timing of official reports. *Development & Psychopathology, 21*, 441-453. doi:10.1017/S0954579409000248

Bibliografia complementària

- * Arruabarrena, M.I. (2009). Procedimiento y criterios para la evaluación y la intervención con familias y menores en el ámbito de la protección infantil. *Papeles del Psicólogo, 30*(1), 13-23.
- * Cicchetti, D., & Toth, S.L. (1995). Developmental Psychopathology perspective on child abuse and neglect. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry, 34*, 541-565.
- * Consell de Mallorca (2014). *Manual d'Intervenció del Servei de Protecció al Menor*. Palma: Consell de Mallorca.
- * De Paül, J. & Arruabarrena, M.I. (Coors.). (2005). *Manual de protecció infantil*. Barcelona: Masson, S.A.
- * Fletcher, D., & Sarkar, M (2013). Psychological resilience. A review and critique of definitions, concepts, and theory. *European Psychologist, 18*, 2-23. doi: 10.1027/1016-9040/a000124
- * Herrenkohl, T.I., Sousa, C., Tajima, E.A., Herrenkohl, R.C., & Moylan, C.A. (2008). Intersection of child abuse and children's exposure to domestic violence. *Trauma, Violence, & Abuse, 9*, 84-99. doi: 10.1177/1524838008314797
- * Lázaro, S. (2009). Resiliencia en niños y adolescentes: revisión teórica e implicaciones para la intervención psicoeducativa en situaciones de maltrato familiar. *Estudios de Psicología, 30*, 89-104.
- * Lewis, M. & Rudolph, K.D. (Eds.) (2014). *Handbook of Developmental Psychopathology*. New York: Springer.

Any acadèmic	2017-18
Assignatura	10897 - Intervenció en el Maltractament Familiar
Grup	Grup 1, 2S
Guia docent	B
Idioma	Català

- * Luthar, S., Cichetti, D., & Becker, B. (2000). The construct of resilience: A critical evaluation and guidelines for future work. *Child Development, 71*, 543-562.
- * National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine. (2017). *Implementing evidence-based prevention by communities to promote cognitive, affective, and behavioral health in children: Proceedings of a workshop*. Washington, DC: The National Academies Press. doi: 10.17226/24709
- * Patterson G.R., & Reid, J.B. (1984). Interactional processes within the family: The study of the moment-by-moment family transactions in which human social development is imbedded. *Journal of Applied Developmental Psychology, 5*, 237-262.
- * Rubio-Garay, F., Carrasco, M.A., Amor, P.J., & López-González, M.A. (2015). Factores asociados a la violencia en el noviazgo entre adolescentes: una revisión crítica. *Anuario de Psicología Jurídica, 25*, 47-56. doi: 10.1016/j.apj.2015.01.001
- * Rubio-Garay, F., López-González, M.A., Carrasco, M.A., & Amor, P.J. (2017). Prevalencia de la violencia en el noviazgo: Una revisión sistemática. *Papeles del Psicólogo, 38*, 135-147. doi: 10.23923/pap.psicol2017.2831
- * Skowron, E., & Reinemann, D. (2005). Effectiveness of psychological interventions for child maltreatment: A meta-analysis. *Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training, 42*, 52-71. doi: 10.1037/0033-3204.42.1.52

